

SCÉNICKÝ PRÉZENS V STAROSLOVĚNŠTINĚ

Radoslav VEČERKA, Brno

1. Východiska naší úvahy jsou obecně známá: Čas (tempus) jako gramatická kategorie vyjadřuje chronologické relace promluvy (následnost, předčasnost, současnost) vzhledem k okamžiku její realizace. Čas přítomný (prézens) označuje příslušný mluvní akt jako současný s dobou jeho uskutečnění, proto "přítomný".

1.1 "Přítomnost" gramatická zůstává v daném textu při jeho grafickém (nověji i fónickém) zafixování zachována jednou provždy jako taková, i když se původní přítomnost reálná stala už zatím minulostí. Je tomu tak zřetelně v textech monosituačních, koncipovaných mluvčím už bez dalšího jako promluvy současné s okamžikem jejich realizace, tj. formulované v prézentu (z hlediska mluvčího). Z hlediska adresáta téhož projevu percipovaného v písemném (nebo fónickém) záznamu později, než když byl aktuálně uskutečněn, jsou takové texty už sice zasazeny do reálné minulosti, ale úspěšnost komunikačního aktu je přes zachování primární prézentní formy zaručena tím, že se adresát staví automaticky na časové stanovisko mluvčího. Bere tedy plně v úvahu časovou diskrepanci mezi dobou realizace promluvy a dobou její percepcie, aniž by to narušilo plnou sdělnost textu. Je to poznatek obecně známý a natolik triviální, že jej není potřebí nějak dokládat.

Méně jednoznačně je tomu v textech multisituačních, do jejichž textové tkáň bývají vetkány linie situačně primární a situačně sekundární: ve znění projevu jednoho mluvčího (B) se reprodukuje znění projevu jiného mluvčího nebo jiných mluvčích (A); ty bývají v textové vrstvě (B) uvozeny jako smyslový vjem, myšlenkový proces nebo výrok mluvčího /mluvčích z linie (A). Faktická reprodukce těchto vjemů, myšlenkových pochodů nebo výroků může být vyjádřena v textové linii (B) buď jako vedlejší věta obsahová, resp. nepřímá řeč (oratio obliqua) závislé na onom uvozacím výrazu, nebo v podobě vět syntakticky nezávislých, resp. přímé řeči (oratio recta).

Faktická reprodukce projevu v situačně sekundární linii (B) v jeho podobě primárně situační (A) je jediné možná ve větách syntakticky nezávislých. Např. evangelista Matouš (8, 8) líčí jistou situaci ze svého hlediska jako minulou: *сѣтъникъ рече ему*, ale v následujícím textovém segmentu opouští svou situační linii (B) a reprodukuje

výrok setníkův v situační linii primární, bez jejího syntakticky závislostního zapojení do textu situační linie své: *гѣ нѣсмѣ достоинѣ да въ домѣ moi вѣнидеши* (citováno dle znění v Zogr).

Časové zařazení výroku z primární situace v reprodukci syntakticky závislé na řídicí větě, která sama vyjadřuje situaci sekundární (B), může být v některých jazycích důsledně akomodováno času své řídicí větě. V staroslověnině není však úzus jednoznačně vyhraněn. Silně většinově se zachovává i v takovém případě časové zasazení prvotní, např. J 12, 9 *razumě že narodъ. mnogъ otъ ijudei ěko tu estъ* (Zogr), v české Kralické bibli je kondicionál (jako “modus nejistotní”): *Zvěděl pak zástup...že by tu byl*, a v německé verzi Lutherově čas minulý: *Da erfuhr viel Volk der Juden, dass er daselbst war*. Daleko řidčeji se současnost propozicionálního obsahu situačně primárního vyjadřuje v situačním projevu sekundárním slovesným tvarem časově shodným s predikátem větě řídicí, např. Mt 21, 45 *razuměšĕ ěko o nichъ ělaše* (Mar, tedy nikoli **glagol'etъ*), Kral.: *Porozuměli, že by onich mluvili; Luth.: vernahmen sie, dass er von ihnen redete*.

1.2 Je dále známo, že prezens může označovat přítomnost buď aktuální, nebo neaktuální, v tom případě vlastně atemporálnost (též omnitemporálnost nebo panchronii). Např. v přímé řeči ve verši evangelia Matoušova 9,3 *eteri otъ knižnikъ řešĕ kъ sebĕ. sъ vlasvimisaetъ* (Zogr) je užito prezentní formy k vyjádření přítomnosti aktuální, neboť se v ní podává charakteristika konkrétní dané akce Ježíše Krista probíhající přímo před očima mluvčích (tj. zákoníků) v té chvíli. Naproti tomu v přímé řeči Ježíše Krista citované na jiném místě téhož evangelia (8, 20) i *ěla iŝ. lisi ězviny imotъ i p'ticĕ nĕbskyjĕ gnĕzda* (Zogr) má prezens význam neaktuální (nazývá se někdy i prezens gnómický), neboť jde o konstatování platné obecně, kdykoli.

1.3 Přítomnost reálná, ontologická, je přísně vzato časově nedimenzionální. Objektivně totiž není ničím jiným než stále se v časovém proudu posunujícím příčným řezem břitvou, ostrou bezrozměrnou hranicí stínu mezi dosud neznámou (a tedy “temnou”) budoucností a již známou (a tedy plně “osvětlenou”) minulostí. Jako subjektivní prožitek však jistou dimenzi mít může: slovesný aktuální prezens může zaujímat “okamžik” nejen ve smyslu “právě teď” (jako např. v Mt 9,3, citovaném zde v § 1.2), nýbrž i neurčitě různý časový rozměr; ten může být i vyjádřen příslušným určením času, např. Mc 8,2 *uže tri dnĕni prisĕdĕtъ mnĕ. i ne imotъ česo ěsti* (Zogr) nebo Supr 532.8-14 *potom` že bžii...svĕtitel`ъ u peštery přĕloži čbŝtĕnoje tělo. na ěm` že mĕstĕ do dnĕšĕnĕjaago dnĕ cel`by mnogy tvoreť se. vŝb že gradъ i okrogĕneje jeho vŝi pametъ jeho po vŝsa lĕta tvoreťte. prazdnĕnikъ velikъ imotъ*, tj. v rozmezí od neurčitého, ale jednoznačně minulého časového mezníku po “tom” (tj. poté, co světec zemřel), do “dnešního dne” se konají četná uzdravení jako akty “přítomní”. Přítom tento časový diapazon “přítomnosti” má trvání v rozsahu “celých let” a během nich se (opakovaně) slaví (stále jako událost trvale “přítomná”) světcova památka jako “velký svátek”.

1.4 Řídce, ale bezpečně doloženy jsou v staroslověnštině prezenní slovesné formy odkazující do minulosti. Užití tohoto prostředku zvaného praesens historicum bylo podpořeno zněním řeckých předloh, ale má i strukturně funkční odůvodnění domácí. Znamená zpřítomnění (vy)líčených minulých akcí a představuje vlastně dramatickou referenci k minulým událostem, které má adresát projevu vnímat, jako by byl přiveden na jejich jeviště, aby se stal jejich bezprostředním aktuálním svědkem. Minulostní časové zařazení je takovým tvarům zajištěno zasazením do širšího kontextu, v němž je jich užito, kdežto prezenní formy vyvolávají pojetí dějů jimi vyjádřených jako přímý živý zážitek. Příklad: Supr. 525.6-7 *οη̄ ζε...οπε̄αλι σε̄* (aorist) ... *i molit̄e* (prezens) *jego* – παρακαλεῑ αῡτο̄ν.

1.5 Přítomný čas vyjadřující chronologickou relaci současnosti s okamžikem promluvy, který nemusí být nutně skutečným časově bezdimenzionálním "okamžikem", ale může eventuálně mít subjektivně neurčitý časový rozměr, vylučuje pojetí příslušného děje/příslušné činnosti jako nějak omezených v jejich průběhu, tj. užití slovesa dokonavého vidu (perfektiva) jako jejich výrazového prostředku. Funkční prezens (v nezávislých větách) vyjadřují prezenní formy sloves nedokonavých (imperfektiv). V staroslověnštině, podobně jako i v dnešních jazycích severoslovanských, jsou naproti tomu prezenní formy perfektiv výrazovým prostředkem funkčního futura. Vyplývá to nejen z jejich funkčně sémantické analýzy (tj. z toho, jak jim dnes intuitivně rozumíme), ale i z překladatelské techniky: staroslověnské prezenní tvary perfektiv překládají běžně tvary futura v řeckých předlohách, např. Mt 26, 31 *ῡσι ῡῡ σ̄βλᾱζνιτε σε̄ ο̄ μ̄νη̄* (Zogr) – σ̄καν̄δαλῑσθη̄σε̄σθε̄. Přesto jsou v staroslověnštině doloženy tvary sloves dokonavých i v nefuturálním významu/nefuturální funkci.

2.1 Užití gramatických forem se neřídí vždy principy platnými plošně a paušálně. Textová lingvistika nabízí mj. diferencovanou motivaci pro užití gramatických forem jednak v textech deskriptivních a jednak v textech narativních. Deskriptivní texty obsahují převážně konstatace, zjištění, tvrzení, charakteristiky apod. vyjádřené kvalifikujícími predikáty. Jsou strukturovány ploše, neboť jejich predikáty jsou v podstatě umístěny v jedné časové rovině. Narativní texty jsou na rozdíl od toho strukturovány plasticky. Jejich plasticita je založena na přecházení od jedné akce ke druhé v hlavní narativní linii, tj. v popředí vyprávění; tam jsou lokalizovány na posloupnostní časové ose, uskutečňují se postupně, sukcesivně a zajišťují tak vývoj a postup vyprávěných událostí. Akce v pozadí jsou zase v podstatě lokalizovány na ose současnosti a jsou zobrazovány jako existující paralelně, pospolu.

Základním časovým umístěním vyprávění je předčasnost před okamžikem projevu: běžně se vypráví o událostech uplynulých, minulých. V staroslověnštině modeluje každá z hlavních forem minulého času, aorist a imperfektum, každou z obou linií vyprávěcího toku specifickým způsobem. Slovesa v aoristu tvoří komunikační

vehikl základní linie v popředí, vyjadřují dějové pilíře fabulačního chodu hlavních událostí. Slovesa v imperfektu vytvářejí linii doprovodnou, linii v pozadí vyprávění, která obsahuje vedlejší epizody, vysvětlivky, dodatky, ilustrační detaily, pomocné popisy, vývody atd. Srov. v následujícím úryvku z evangelia Lukášova (8,51-54) tři uzly dějového posunu v popředí narace, které jsou vyjádřeny aoristovými tvary *ne da, reče, vʒglesi*, a doprovodnou, pomocnou povahu dějů a událostí vyjádřených imperfektovými tvary *rydaachʒ, plakaachʒ se, rʒgaachʒ se: prišʒdʒ že vʒ domʒ. ne da nikomuže vʒniti sʒ sobojʒ. tʒkʒmo petrovi. i ioanu. i iekovu. i ōcju otrokovice. i materi. rydaachʒ že vsi i plakaachʒ že se eje. omʒ že reče. ne plačite se něstʒ umrʒla děvica. nʒ sʒpitiʒ. i rʒgaachʒ se emu. vědʒšte ěko umrěť. omʒ že izgʒnavʒ vʒse vʒnʒ. i imʒ jʒ za rʒkʒ. vʒglesi ģl'ę* (Zogr).

2.2 Vzácněji může být narativní text formulován jako přítomný, tj. přítomnými tvary slovesných predikátů. Interpretace přítomných forem imperfektiv nepředstavuje žádnou potíž, zato přítomní tvary perfektiv se v tomto případě vymykají z pravidla o jejich futurálním významu (srov. o tom § 1.5): označují zde totiž přítomné děje a činnosti v popředí vyprávění (kdežto přítomní formy imperfektiv děje a činnosti v pozadí vyprávění). Prezens imperfektiv je ekvivalentní s imperfektem ve vyprávění zasazeném do minulosti, prezens perfektiv zase s aoristem. Srov. pomocnou povahu dějů, událostí a činností vyjádřených v následujícím úryvku z evangelia Matoušova (18, 43-45) prezentem imperfektiv *prěchoditiʒ, ne obrětajetiʒ, životʒ* (resp. i obouvidového *idetʒ*) a naproti tomu základní fabulační linii nesenou přítomnými tvary perfektiv (která zde překládají přítomní, nikoli futurální formy řeckých předloh) *rečetʒ* (toto sloveso je, arii jen výjimečně, doloženo v stsl. textech též jako imperfektivum), *obrěšetʒ* a *poimetʒ* (respektive také *izidetʒ* ve vedlejší větě časové): *egda že nečisty dchʒ izidetʒ otʒ čka. prěchoditiʒ skvozě bezdʒnaě města. ište pokoě i ne obrětaetiʒ tʒgda rečetʒ. vʒvraštʒ se vʒ chramʒ moi. otʒnuduže izidʒ. i prišʒdʒ obrěšetʒ prazdʒnʒ. pometenʒ i ukrašennʒ. tʒgda idetiʒ. i poimetʒ sʒ sobojʒ ž(=7) iněchʒ dchʒ ljuštʒšʒ sebe. i vʒšedʒše životʒ* (Zogr). V případě narativního textu by nemělo být obtížné transponovat jej do narativního času standardního a nejobvyklejšího, do préterita. Epickou fabuli naší ukázky by vskutku bylo dobře možné představit si, i když jen intuitivně, s imperfektem na místě nedokonavých tvarů přítomných a s aoristem na místě přítomných tvarů dokonavých. Kompletní identický text, který by byl doložen v obou paralelních narativních verzích, přítomní i préteritové, k dispozici ze staroslovenšských památek nemáme. Nabízejí se však v evangeliích synoptické textové úseky umožňující aspoň konfrontaci totožných, i když jen dílčích verbálních motivů jednou v prezentu a jednou v préteritu. Např. Mc 4,30-32 *česomu upodobimʒ črsie bžie. li koei pritiʒči. prilozimʒ e ěko gorušʒně zrʒně. eže egda vʒšeno bʒdetʒ vʒ zeml'jʒ. tʒnie vʒšechʒ estʒ sěmenʒ. zemʒnichʒ. i egda vʒšeno bʒdetʒ vʒzdrastetiʒ. i bʒdetʒ bol'e vʒšechʒ zeli. i tvoritiʒ větvi velije*

(Zogr) s L 13, 18-19 *komu podobno estv črsve bžie. i komu upodobl'jo e. zrbnu gorjušbnu. eže priemv čk vvrvže e v vrvtohradv svoi. i vvdzraste. i bystv v drvo velbe (Zogr), eže vvdzmetv čk i vvrvžetv v vrvtohradv svoi. i vvdzraste. i bystv drvo veliko (Sav); zde lze srovnat vvdzrastetv a bvdetv v první ukázce s vvdzraste a bystv v ukázce druhé. Závěrem je k plasticitě narativního textu nutno zdůraznit, že rozvržení jednotlivých textů do různých narativních rovin, a to buď do roviny v popředí, nebo do roviny v pozadí, není objektivní vlastností vyličených předmětů, nýbrž záleží na subjektivním hodnocení a rozhodnutí mluvčího, co zařadí sám ze svého zorného úhlu do narativního popředí a co narativního pozadí.*

3.1 Podobnou narativní motivaci jako v § 2.2 se zdá mít užití prázekních forem jak sloves imperfektivních, tak i perfektivních (!) v útvech zvláštního žánru, v tzv. rubrikách Euchologia Sinajského. Jsou to vlastně svého druhu scénické poznámky (proto "scénický prázek") k rituálním textům; líčí pohyb, chování, jednání a úkony osob účastnících se církevního obřadu. Příklad: 96b.15-21 *a ppr vvdchoditv kv olvtarju. i reč diě. diěkon'stva. eže před trvstymv. i pojotv trvstoe. i po trvstěm ne rečet diě. vvnvēm. n vprivedot' postrizenaago kv olvtarju. i oblačitv i ppr gļe sice.*

Jsou dokonce doloženy případy s užitím téhož slovesa jednou v podobě imperfektivní a podruhé v podobě perfektivní v textové blízkosti, např. Euch 96b.1-14 *ppr... strizetv i gļe sice... i poimotv i črvnci. i postrigotv i.*

3.2 Texty tohoto typu však nepředstavují pravé texty narativní, i když tuto svou domnělou povahu povrchově sugerují.

Předně nejsou transponovatelné do minulosti. Potřebný ověřovací test je pravda soudobému badateli odepřen pro absenci jazykové kompetence; ta by mu živým povědomím o latentních možnostech jeho jazyka mateřského eventuální nedoloženost některého vyjadřovacího typu v textech ovšem už bez dalšího kompenzovat umožnila. Pro staroslověštinu se však přece jen svědectví svého mateřského jazyka, v našem případě češtiny, aspoň částečně, k argumentaci jen pomocné a podpůrné, dovolat může. Podobné scénické poznámky jako v citovaných rubrikách Euchologia Sinajského se v soudobé české literatuře objevují zcela běžně ve scénářích dramát. Také ony líčí dění na scéně, pohyb a chování jednajících osob a také v nich se objevují slovesa nedokonavá i (nefuturálně) dokonavá v tvarech prázeku, srov. příklad ze Zmoudření dona Quijota Viktora Dyka (Praha 1964):

(str. 54) DOLORES (sejme prsten): Zde můj prsten.

DON QUIJOTE (snímá svůj): Zde můj, má paní!

nebo z Loupežníka Karla Čapka (Dramata, Praha 1992):

(str. 21) (MIMI jí, náhle odhodlána podává ruku).

(str. 22) LOUPEŽNÍK: Čtete mně! (Podá cikánce ruku.)

Scénické poznámky tohoto typu, líčící aktuální situaci a chování jednajících osob

při právě a souběžně probíhajícím jejich dialogu nebo monologu, by byly v českém textu v minulém čase nemožné. Jejich evidentní žánrově stylistická podobnost s uvedenými staroslověnskými útvary v rubrikách Euchologia Sinajského posiluje pravděpodobnost hypotézy o nemožnosti transponovat do minulosti i je – i když jako nepochybný důkaz ovšem posloužit nemůže.

3.3 Scénické části rubrik v Euchologiu Sinajském nejsou skutečným narativním textem ani vzhledem ke smyslu, který fakticky mají. Jejich funkcí zjevně není vyprávět nějaký příběh, (vy)líčit sled nějakých události, které by byly pro adresáta zajímavé jako živé podání proudu jedinečných reálných aktů. Jsou to texty modelové, vyjadřují návod k tomu, jak se mají účastníci daného obřadu chovat, co mají konat, a to kdykoli znovu. Formálně (a povrchově) se slovesné formy jejich predikátů jeví jako modus zjišťovací, konstatační, ale hloubkově jde vlastně o modus normativní, návodný až příkazný. Faktický indikativ v dokladech jako Euch 58b.14 i *čbtet' čtbcь* by bylo snad možno nahradit i optativem **i da čbtetь čtbcь*, ale ten není v tomto typu doložen a zůstává v nejlepším případě jen skrytou hloubkovou strukturou.

LITERATURA

- BORODIČ, V. V. 1953. *Vidovyje otnošenija staroslavjanskogo glagola. Avtoreferat doktorskoj dissertacii*. Moskva.
- BUNINA, N. K. 1959. *Sistema vremen staroslavjanskogo glagola*. Moskva: Izdat. Akad. Nauk SSSR.
- COSERIEU, E. 1980. *Textlinguistik : eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr.
- DANEŠ, G., D. VIEHWEGER (ur.). 1976. *Probleme der Textgrammatik*. Berlin: Akademieverlag.
- DEŠERIEVA, T. E. 1976. K probleme sootnošenij kategorij vida i vremeni. *Voprosy jazykoznanija* 4: 72-76.
- DOGRAMADŽIEVA, E. 1966. Kām vāprosa za praesens historicum v starobālgarski ezik. *Bālgarski ezik* 16/2: 122-128.
- DOMBROVSKIJ, J. 1973. K voprosu o vyražeenii aktual'nosti v jazyke. Na materiale Mariinskogo evangelija. *Studia Slavica Acad. Scientiarium Hungaricae* 19/1-2: 17-26.
- DOSTÁL, A. 1954. *Studie o vidovém systému v staroslověnině*. Praha: SPN.
- HAVRÁNEK, B. 1939. Aspect et temps du verbe en vieux-slave. *Mélanges Bally*. Genève, 223-230.
- CHLOUPEK, J. 1973. (Ne)aktuálnost slovesného děje. *Slovo a slovesnost* 24: 48-51.
- CHLOUPEK, J. 1978. Vztažení časů k momentu mluvního aktu. *Otázky slovanské syntaxe IV/1*. Brno, 145-150.
- CHLOUPEK, J. 1984. Časové zařazení děje. *Sborník prací Filosofické fakulty*

- Brněnské university, A 32: 89-96.*
- KOPEČNÝ, F. 1962. *Slovesný vid v češtině*. Praha: ČSAV.
- MILEJKOVSKAJA, G. M. 1956. O sootnošenii ob'ektivnogo i grammatičeskogo vremeni. *Voprosy jazykoznanija 5: 75-79.*
- MUSIĆ, A. 1902. Zum Gebrauch des Präsens verbi perfectivi im Slavischen. *Archiv für slavische Philologie 24: 479-514.*
- SATO, A. 1988. Praesens czasowników dokonanych w języku starocerkiewno-słowiańskim i drugih językach słowiańskich. *Japanese Contributions to the Tenth International Congress of Slavists*. Tokyo, 43-59.
- VEČERKA, R. 1993. *Altkirchenslavische Syntax II. Die innere Satzstruktur*. Freiburg i. Br.: Weiher.
- VEČERKA, R. 2002. *Altkirchenslavische Syntax IV. Die Satztypen: Der zusammengesetzte Satz*. Freiburg i Br.: Weiher.
- VOPROSY. 1962. *Voprosy glagol'nogo vida*. Moskva: Izd. Inostr. Lit.
- ZIMEK, R. (ur.). 1990. *Studie z textové lingvistiky*. Olomouc: Univerzita Palackého.

R é s u m é

V staroslověnštině slouží přítomné formy perfektiálních sloves standardně jako výrazové prostředky funkčního futura. V útvarech speciálního žánru, v tzv. rubrikách Euchologia Sinajského jsou však přítomné formy perfektiálních sloves doloženy i v nefuturálním, vlastně “přítomným” významu/funkci. Sugerují tím vlastně jejich jakoby narativní povahu, která by mohla tento způsob užití opravňovat. Textologicky se totiž projevuje rozdíl mezi texty deskriptivními a texty narativními jako relevantní. Zatímco deskriptivní podávají různá zjištění, tvrzení apod. ploše, v jediné textové linii, je v narativních textech obsah vyprávění prezentován ve dvou liniích. Linie v popředí narace zajišťují plynulý postup líčených událostí a akcí na časové ose, kdežto linie v pozadí narace vypovídá o akcích probíhajících s hlavním tokem vyprávění paralelně jako doplňky nebo explikace, eventuálně o celkové situaci, v níž se události první linie odehrávají. Scénické poznámky v rubrikách EuchSin uvádějí činnosti, úkony atd. osob účastnících se daného rituálu, např. *popъ strižetъ i glagolję sice...i poimotъ i čръnъci i postrigotъ i*. Výpovědi tohoto typu nemohou však být hodnoceny jako skutečné vyprávění, tj. text narativní. Nelze je transponovat do minulosti (což

by bylo u pravého narativního textu běžně možné), ale ani nevyjadřují přes svou indikativní formu žádné zjištění, konstatování atp., nýbrž to, co jednající osoby mají provádět a konat, tedy vlastně normativní, vybízející, ne-li až rozkazovací modalitu.

Klíčová slova: deskriptivní text, popředí narativního textu, pozadí narativního text, kategorie času, přítomní formy perfektiv, přítomní formy imperfektiv

Z u s a m m e n f a s s u n g

DAS SZENISCHE PRÄSENS IM ALTKIRCHENSLAVISCHEN

Im Altkirchenslavischen dienen die Präsensformen von perfektiven Verben üblicherweise als Ausdrucksmittel des funktionalen Futurums. In Formationen spezifischen Genres, in den sogen. Rubriken in Euchologium Sinaiticum, sind aber die Präsensformen von perfektiven Verben auch in nichtfuturaler, eigentlich „präsentischer“ Funktion/Bedeutung bezeugt. Oberflächlich suggerieren sie somit ihren quasi narrativen Charakter, durch den diese Verwendungsweise gerechtfertigt werden könnte. Es erweist sich nämlich der Unterschied zwischen den deskriptiven und den narrativen Texten im Allgemeinen als relevant. Während die ersten überwiegend Behauptungen, Feststellungen u. ä. m. flach, in **einer** Linie aussagen, wird im zweiten Texttyp ihr zu erzählender Sachverhalt in **zwei** Linien dargestellt. Die eine Linie, im Vordergrund der Erzählung, sichert den fließigen Fortgang der geschilderten Ereignisse auf der Zeitachse, während die andere hingegen die gleichzeitig, parallel dazu verlaufenden Aktionen, bzw. die allgemeine Situation, in der die Geschehnisse im Vordergrund zustandekommen. Die szenischen Bemerkungen in EuchSin führen die Handlungen, Akte usw. der am Ritual teilnehmenden Personen auf, wie z. B. *popъ strižetъ i glagolje sice ... i poimotъ i črъnъci i postrigotъ i*. Derartige Aussagen können jedoch nicht als tatsächliche Erzählung (narrativer Text) gewertet werden: Sie sind nicht in die Vergangenheit transponierbar und sagen auch trotz ihrer Indikativform keine Konstatierungen, Feststellungen aus, sondern das, was die handelnden Personen zu tun haben, d. h. eigentlich eine normative, anweisende, auftragende, ja fast befehlende Modalität.

Schlüsselwörter: deskriptiver Text, Vordergrunds- und Hintergrundlinie narrativen Textes, Tempuskategorie, Praesensformen von perfektiven und imperfektiven Verben

Izvorni znanstveni članak

Autor: Radoslav Večerka

Filozofická fakulta MU, Brno, výzkumný záměr 0021622435